

Prof. dr. Josef Opatrný
Středisko ibero-amerických studií
FF UK

Oponentský posudek doktorské disertace

Aneta Kříčková, *Komparace konfliktů v Salvadoru, Nicaragui a Chiapasu z pohledu teorie řešení občanských válek*, str. 258 str. rkp.

Autorka disertační práce zkoumá ve svém textu procesy hledání východisek společenských konfliktů různé intenzity z pohledu teorie řešení občanských válek ve třech zemích amerického kontinentu: Salvadoru, Nikaragui a Mexiku. Zatímco v případě Salvadoru a Nikaraguy sleduje autorka mírové procesy u „klasických“ občanských válek, přičemž v obou zemích jde o pokračování starších konfliktů, v případě Mexika pojednává o tomto procesu v jediném regionu, Chiapasu, kde je předmětem jejího zájmu reakce politických elit na specifický způsob upozornění na existující komplex problémů, jejichž řešení hledá mexická politická elita a celá společnost s různým důrazem a na různých úrovních také už desítky let. Třebaže předmět jejího prvořadého zájmu je ve všech třech případech především vyjednávací proces, musí pojednat také jeho výchozí situaci a podat alespoň v základních rysech charakteristiky konfliktů.

Třebaže nemohu souhlasit z několikrát opakovaným tvrzením autorky o velké podobnosti všech tří případů, abych neparafrázoval, ale přesně citoval, uvádím její slova ze závěru „byly vybrány tři velmi podobné případy“ (str. str. 220) oceňuji její schopnost analyzovat skutečně složitý komplex problémů a dojít k relevantním závěrům.

Ve všech třech případech postupuje Kříčková analogickým způsobem, přičemž vychází z teoretických a metodologických principů, které přibližuje v obsáhlé a zasvěcené úvodní části. V ní vymezuje téma a cíl práce a přece jen činí rozdíl mezi občanskou válkou v Salvadoru a Nicaragui a konfliktem v mexickém státě Chiapas (str. 1). Není jí zkoumání příčin válek (či konfliktu), ani jejich průběh, ale hledání faktorů, které přivedly nepřátelské strany k jednacímu stolu, uzavření dohody o skončení bojů a její naplňování. Předmětem autorčina zájmu jsou tedy postoje účastníků, metody a prosazování cílů a taktiky, jichž při jednáních používali. Ve třech rozsáhlých, dále členěných kapitolách potom sleduje genezi konfliktů i způsoby jejich pacifikace, přičemž je z její analýzy patrný rozdíl mezi Salvadorem a Nikaragou na straně jedné a Chiapasem na straně druhé. Zatímco v případě obou zemí zasahoval konflikt v různé míře celou společnost, byl sice i v Chiapsu projevem krize stávající podoby politického a sociálního uspořádání, měl však především silnou

etnickou dimenzi, která na jedné straně přitáhla širokou pozornost, specifika situace v Chiapasu však kromě jiných faktorů zabránila, aby konflikt přerostl do podoby občanské války s celomexickým rozměrem. Obě strany přitom měly od samého počátku zájem na jednání, ozbrojené srážky v prvních dnech neměly být signálem k širšímu povstání či vyvolání občanské války. Ideologové zapatistického hnutí jimi chtěli pouze přilákat pozornost veřejnosti a dál pak jednat o programu, který se ovšem už netýkal jenom Chiapasu, ale mexické společnosti vůbec.

Pokud by Kříčková přijala fakt výrazné odlišnosti konfliktu v Chiapasu na straně jedné a v Salvadoru a v Nikaragui na straně druhé, vysvětloval by se jí lépe rozdíl ve výsledku mírových jednání. Zatímco v Salvadoru a Nikaragui bylo dosaženo míru, v Chiapasu konflikt trvá, dle mého názoru proto, že jeho kořeny byly odlišné, stejně jako jeho intenzita a velikost segmentu populace, která je na něm přímo interesována. V neposlední míře neskončil konflikt dodnes formálně i proto, že v posledních letech nepovažují ani mexické politické elity ani celá mexická společnost otázky nastolené Zapatovci za tak tak naléhavé, jako se zdály na počátku devadesátých let minulého století. Dnes tíží Mexičany nepochybně daleko více problém pronikání organizované zločinu do politického a ekonomického života země. Navíc Zapatovci nepřišli ve skutečnosti s otázkami novými, jenom znovu zdůraznili problém vztahu domorodého obyvatelstva země k většinové společnosti a stále nerovnoměrné rozdělení národního bohatství, či nijak řečeno vysoký podíl populace žijící v Mexiku (a v Chiapasu zejména) pod hranicí chudoby.

Kromě této mojí základní pochybnosti, tedy zdůrazňování velké podobnosti všech tří zvolených příkladů si nejsem jist s přesností autorčiných tvrzení ani v několika dalších případech. Na straně 118 Kříčková datuje začátek nikaragujské revoluce rokem 1979, kdy se FSNL chopila moci. Tím okamžikem mohla Fronta skutečně začít s naplňováním svého programu, který byl ovšem formulován už dříve a o revoluci (a občanské válce) by tak bylo možné hovořit nejen po roce 1979 ale už před rokem pádu Somozova režimu. Pro Kříčkovou je pak občanská válka v Nikaragui v osmdesátých letech bojem mezi FSNL a *Contras*, což výslovně konstatuje na str. 118, kde *Contras* kategoricky spojuje se somozovskou Národní gardou. V této válce ovšem bojovali proti novému režimu i spojenci FSNL, nebo přímo bývalí sandinisté, viz Edén Pastora Kříčkovou ostatně také připomenutý, z období boje proti somozovské diktatuře, pro které byla vláda sandinistů s její kubánskou orientací stejně málo přijatelná jako somozovský režim. Přitom sama Kříčková zmiňuje tuto skutečnost nepřímou na str. 3. K mírovým jednáním pak nebyli donuceni na konci osmdesátých let jen protivníci sandinistů, ale sama vláda v Managui, která během deseti let svého úřadování ztratila podporu

poloviny obyvatel země, což se ukázalo ve volbách, v nichž zvítězila velmi heterogenní koalice sil, které v Nicarague sandinismus odmítaly, navíc za mezinárodní situace, která se od předcházejících let výrazně lišila.

Naprostou marginálií jsou pak odkazy přičítající aktivity Augusta Césara Sandina jeho odporu proti Somozovi. Chudobu v Nicaragui pak nelze také spojovat pouze s „krutou vládou rodiny Somozů“ (str. 2). Sandino zahájil svůj boj už v době konfliktu mezi liberály a konzervativci ve dvacátých letech a zejména potom v souvislosti s přítomností americké námořní pěchoty v zemi, léta předtím, než se dostal v roce 1934 k moci somozovský klan. Jen Somozu a příslušníky jeho rodiny nelze pak vinit ani z „rostoucí chudoby a sociální nerovnosti“, ta existovala v zemi už předtím, než se jí zmocnila rodina Somozů, Nikaragua patřila historicky k vůbec nejchudším zemím západní polokoule už dávno před rokem 1934. Domnívám se také, že významným faktorem dění v Nicaragui byla už v sedmdesátých letech, a samozřejmě v letech osmdesátých, masivní pomoc Kubu sandinistům, nejen formou výcviku a dodávek zbraní a dalšího materiálu, ale přímou přítomností Kubánců bojích s Národní gardou.

Formulační neobratností či nepozorností je pak tvrzení ze strany 176, kde autorka napsala. „Mexická revoluce dala vzniknout agrární reformě, jež byla zakotvena v mexické ústavě. Právě tím započaly budoucí problémy.“ Sám obrat „mexická revoluce dala vzniknout agrární reformě“ není patrně úplně nejlépe volený. Problémy mexického venkova ovšem nezačaly zakotvením pozemkové reformy v ústavě. Naopak. Problémy mexického venkova výrazně přispěly k růstu nespokojenosti v zemi, která přerostla v revoluci.

Přes svoje výše prezentované pochybnosti považuji práci za skutečně zdařilou, oceňuji zejména snahu autorky prezentovat problémy v jejich historické dimenzi a širších souvislostech, kde nechybí v případě Nikaraguy a Salvadoru důležitý rozměr mezinárodní.

Disertace nepochybně splňuje všechny podmínky kladené na tento druh textu. Její obhajobu proto poručuji a navrhuji hodnotit stupněm: prospěla.

V Praze, dne 10. května 2016

Prof. dr. Josef Opatrný